

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

Устиченко Ігор Олександрович

**Митна політика України: еволюційний розвиток та оцінка ефективності
реалізації**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійна програма – Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав: студент групи ФМСм-22

Устиченко Ігор Олександрович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент, А.Я.Кізіма

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" _____ " _____ 2023р.

Завідувач кафедри _____ О.П. Кириленко

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ Теоретичні основи митної політики.....	6
1.1. Митна політика : сутність та основні складові	6
1.2. Еволюція митної політики України у контексті розвитку Державної митної служби України.....	11
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2 Прагматика реалізації митної політики в Україні	20
2.1. Аналіз показників, що формують митний потенціал країни.....	20
2.2. Аналіз фіскальної ролі митних платежів як результату реалізації митної політики.....	26
Висновки до розділу 2.....	30
РОЗДІЛ 3 Напрями підвищення ефективності реалізації митної політики у сучасних умовах	32
3.1. Світовий досвід реалізації митної політики.....	32
3.2. Основні вектори вдосконалення митної політики у контексті світового досвіду.....	38
Висновки до розділу 3.....	44
ВИСНОВКИ	46
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішньому етапі розвитку економіки України важливим є врахування стану митної політики держави, висвітленні проблемних питань її функціонування та напрямів удосконалення, враховуючи такі чинники як війна, продовження корона вірусної хвороби.

У період війни ще більш нагальною стала проблема ефективної зовнішньоекономічної діяльності, яка є основою вітчизняної економіки, але на сьогоднішній день знизилась ефективність міжнародних зв'язків і відповідно можливості виходу на світові ринки товарів, робіт і послуг. Ця діяльність тісно пов'язана з митною політикою, яка регулює зовнішню торгівлю і є носієм захисту українських інтересів у цій сфері. Таким чином, митна політика є ефективним інструментом забезпечення саме економічних інтересів держави. Відповідно, завдання, функції, принципи, механізм її здійснення на практиці визначаються цілями держави. Але є ряд об'єктивних і суб'єктивних чинників на сучасному етапі розвитку України, а саме війна, які вносять ряд певних і суттєвих змін до порядку функціонування митної політики в Україні. Таким чином, тема кваліфікаційної роботи є актуальною для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями реалізації митної політики держави впродовж всього періоду розвитку економіки України на сучасному етапі досліджувалося такими науковцями: І. Бережнюк, І. Бондаренко, А. Войцещук, Герчаківський С., О. Гребельник, Годованець О., Л. Дашутіна, В. Денисенко, Десятнюк О., А. Крисоватий, А. Луцик, В. Мартинюк, О. Мужев, П. Пісний, Д. Приймаченко, В. Слободян, С. Терещенко, С. Турчіна, В. Ченцов тощо.

Незважаючи на існування ґрунтовних досліджень стосовно митної політики, питання її проведення в Україні на сучасному етапі потребують подальшого наукового дослідження. Багато питань функціонування митної політики залишаються невирішеними внаслідок впливу на неї як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, основними з яких на сучасному етапі є війна з

росією, внаслідок чого змінюється саме розуміння суті митної політики. Вищенаведене і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад щодо порядку здійснення митної політики в Україні, визначення основних її принципів, інструментів, ефективності, врахування позитивних сторін міжнародного досвіду у вдосконаленні митної політики на сучасному етапі розвитку держави.

У результаті виконання кваліфікаційної роботи були виконані наступні завдання:

- досліджено теоретичний зміст категорії «митна політика»;
- охарактеризовано основні принципи її здійснення;
- проаналізовано еволюцію митної політики;
- проаналізовано прагматизм здійснення митної політики і зроблено висновки про оцінку ефективності її реалізації;
- виокреслено нові підходи до митної політики у контексті ведення війни з Росією;
- запропоновано напрями вдосконалення митної політики.

Об'єктом дослідження є митна політика України.

Предметом дослідження є еволюційні та прагматичні аспекти реалізації митної політики.

Методи дослідження. У роботі використано методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, методи причинно – наслідкового зв'язку і порівняння, метод графічного аналізу, історичний метод, абстрактно – логічний.

Інформаційну базу дослідження складають нормативні – правові акти у сфері митної політики, дані Державної митної служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, митної статистики, наукові публікації та матеріали з питань митної політики у періодичній пресі.

Практична значущість: Висновки і рекомендації роботи можуть бути використані у діяльності митних органів як у теоретичному так і практичному аспектах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у виробленні ефективних пропозицій з питань оцінки ефективності митної політики і її вдосконаленні із врахуванням еволюційного розвитку митної системи України.

Апробація. Результати кваліфікаційної роботи апробовані на ХХ Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції студентів і молодих вчених «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» (25 травня 2023 р., м. Тернопіль) та на Дев'ятих Всеукраїнських наукових читаннях пам'яті С.І. Юрія (м. Тернопіль, 17 листопада 2023 року).

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладений на 50 сторінках, у тому числі робота містить 7 таблиць, 12 рисунків. Список використаних джерел налічує 64 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Митна політика: сутність та основні складові

Митна політика виступає як складова державної політики, зокрема економічної, на кожному етапі розвитку країни. Вона існує як в теоретичних положеннях, так і має практичне втілення, обов'язково формується за допомогою певних інституцій (параграф 2 першого розділу), причому як державних, так і суб'єктів бізнесу, відповідно гарантується дотримання як державних, так і приватних інтересів, але реалізація її відбувається виключно державними органами управління.

Починати розгляд суті категорії необхідно з її законодавчого визначення, а саме: «митна політика України являє собою систему принципів і напрямів державної діяльності у сфері здійснення забезпечення власних економічних інтересів і безпеки завдяки митно-тарифних і нетарифних регулюючих заходів зовнішньої торгівлі» [29].

У Митному кодексі державна митна політика розглядається через застосування певних принципів, об'єднаних у систему для захисту національних інтересів у сфері митної справи і для ефективного забезпечення митної безпеки країни в цілому. Це повинно здійснюватись за допомогою певних регулюючих інструментів у сфері зовнішньоторгівельної діяльності, що сприяє одночасно процесу інтеграції економіки України до світового ринку та одночасного захисту внутрішнього українського ринку товарів і послуг.

Приймаченко Д.В. у своїй монографії «Митна політика держави та її реалізація митними органами» відзначав, що «митна політика – це відносно стабільна, організована діяльність державних інституцій, скерована на визначення мети та напрямків загальнодержавної політики в конкретній сфері та їх реалізація за допомогою політико-правових, економічних, організаційних заходів, спрямованих на захист національних інтересів і безпеки» [43, 17].

Крім того, він вважає, що категорія митної політики – поняття ширше в порівнянні з поняттям митно-тарифної політики, адже в своєму змісті вона охоплює не тільки митно-тарифне регулювання, а й нетарифне регулювання та використання інших інструментів її реалізації. [43, 16].

А ось О.П. Гребельник застосовує якраз поняття митної (митно-тарифної) політики і констатує, що це «комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення економічного суверенітету країни, охорону державних кордонів, реалізацію зовнішньоекономічної стратегії через сферу митних відносин» [9, 29].

Цей же автор, розглядає митну політику з економічної сторони і відповідно до цього вважає її «провадженням зовнішньої та внутрішньої економічної політики країни, що ґрунтується на виборі оптимальної моделі взаємовідносин зі світовою системою господарювання: протекціонізмом, вільною торгівлею, або гармонійне їхнє поєднання» [8, 23].

Положення щодо економічної сторони митної політики, зустрічається і у наступному визначенні, згідно якого «державна митна політика є напрямом державної політики, що має фінансовий характер і спрямованої на регулювання суспільних відносин, які виникають в процесі переміщення товарів через митний кордон, і забезпечена відповідними ресурсами. Вона здійснюється шляхом формування єдиних правил, дотримання яких є обов'язково при здійсненні операцій з фактичного переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон» [23].

Таким чином, економічна (фінансова)сторона митної політики, розглядається багатьма вченими як важлива і переважаюча за своєю вагою у загальному розумінні цієї категорії.

І.Г. Бережнюк зазначає, що «митна політика – це система поглядів, ідей та переконань, що формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи» [2, 11].

На практиці є практика використання терміну «державна політика у сфері державної митної справи», який на погляд дуже близький до таких

понять, як «державна політика з регулювання зовнішньоекономічних відносин» [39, 255] або «зовнішньоторговельна політика держави» і являє собою це «складову внутрішньої і зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави й її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави» [39, 256].

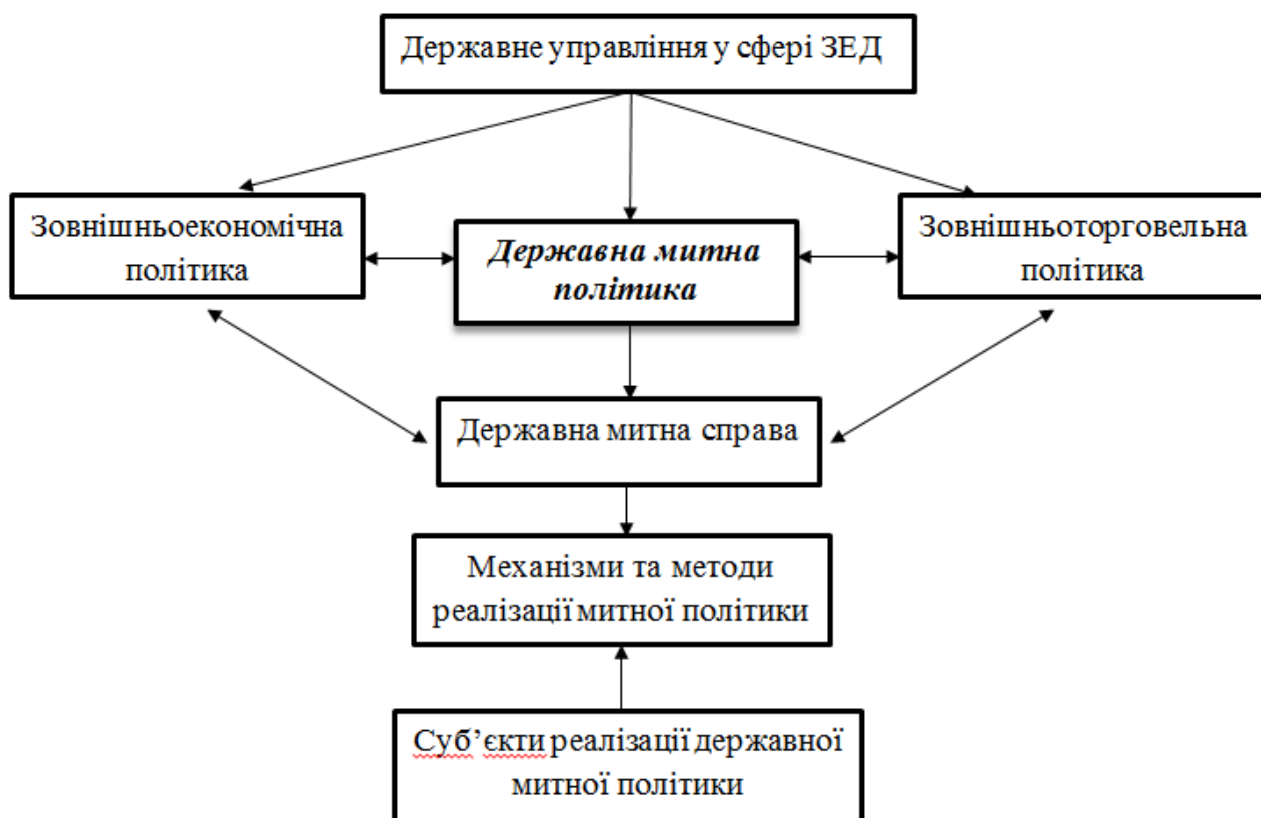
Існує визначення державної митної політики як «системи принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки» [31,171].

Розглядаючи митну політику, необхідно розуміти, що вона є органічною складовою внутрішньої і зовнішньої політики держави, на її основі формується митна система країни, здійснюється регулювання зовнішньоекономічної діяльності, захист економічних (національних) інтересів тощо.

Таким чином, можна виділити два аспекти митної політики: внутрішній, який полягає у створенні відповідних, більш сприятливих у порівнянні з іншими закордонними товаровиробниками умов для національного товаровиробника і зовнішні, які полягають у максимальному підтриманні суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на зовнішніх світових ринках. Але у всіх цих діях, за державою залишається головна управлінська роль, яка полягає у впливі на митну діяльність через засоби митного регулювання, які на кожному етапі розвитку держави і відповідно митної політики можуть мати свої особливості, особливо в умовах кризових явищ, наприклад війни.

В узагальненому вигляді, зміст митної політики можна відобразити за допомогою наступної схеми, яка характеризує місце і роль митної політики у системі державного управління, що підкреслює ще раз висновок про те, що головним суб'єктом митної політики є держава (рис.1.1).

Рис. 1.1. Роль державної митної політики в системі державного управління ЗЕД [23]

Виходячи зі змісту рисунка 1.1, митна політика є об'єктивною складовою державного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності, поряд з зовнішньоекономічною і зовнішньоторговельною політикою і включає у себе відповідних суб'єктів реалізації митної політики за допомогою певних механізмів та методів. Митну політику визначає Верховна Рада України, а основним виконавчим органом у сфері митної справи є Державна митна служба України, яка безпосередньо здійснює керування цією сферою суспільних відносин (параграф 2 першого розділу роботи).

Важливим є з'ясування того, наскільки розуміння митної політики в Україні відповідає світовим поглядам. Так, у Європейському Союзі митна політика виступає невід'ємною складовою внутрішньої та зовнішньої політики держави, яка здійснюється за допомогою і у межах відповідних закріплених законодавчо інституцій. До основних завдань, які має виконувати митна політика відноситься забезпечення використання існуючих інструментів

митного контролю з найбільшою ефективністю та регулювання товарообміну на митній території країни. До переліку основних завдань відноситься і участь в ефективній реалізації торгово-політичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку та відповідно стимулювання розвитку національної економіки [15].

Важливим у процесі виявлення суті категорії «митна політика» є окреслення основних її функцій: фіскальної, суть якої полягає у формуванні дохідних частин бюджетів за рахунок митних платежів і контрольної-охоронної, яка полягає у контролі за дотриманням правового режиму перетину кордонів країни суб'єктами бізнесу, фізичними особами-громадянами, транспортними засобами, дотримання карантинних вимог і боротьба з контрабандними потоками товарів.

Також не можна не згадати і про наявність певних принципів функціонування митної політики. Так наприклад, широкий перелік принципів наводить І.А. Гуцул, яка визначає наступні принципи митної політики: «1) принципи переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів; 2) виконання митних формальностей (митне оформлення); 3) митні режими як сукупність вимог та умов, що визначають правовий статус оформлюваних товарів і покладають обов'язки, необхідні до виконання під час здійснення митного оформлення; 4) тарифне й нетарифне регулювання; 5) спеціальні захисні, антидемпінгові й компенсаційні заходи під час імпорту товарів; 6) справляння митних платежів; 7) надання митних пільг; 8) митний контроль; 9) правова регламентація взаємовідносин учасників митних правовідносин у захисті прав і законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності» [11, 232].

Інші автори, дають більш вузький перелік: «до них доцільно зарахувати такі: верховенство права; законність; збалансованість інтересів держави, фізичних і юридичних осіб у митних відносинах; недопустимість подвійного оподаткування; єдність митних режимів; прозорість, гласність» [17, 183 – 184]. У даного автора навіть існує думка, щодо доцільності доповнення Митного

кодексу як основного законодавчого документу у митній сфері, окремою статтею, у якій законодавчо були б закріплені вищеперераховані принципи.

Якщо ж розглядати загальну організацію митної політики в країні, то можна дійти до висновку щодо того, що вона включає у себе: порядок і правила переміщення товарів та транспортних засобів через державний кордон України; існування різних митних режимів на території України, у залежності від вибраного режиму порядок митного оформлення та правовий статус товарів будуть відрізнятися; функціонування тарифного та нетарифного регулювання; порядок надання та контролю за митними пільгами; адміністрування митних платежів як джерела формування дохідних частин бюджетів; організація ефективного митного контролю як різновидності державного фінансового контролю; порядок захисту національного товаровиробника за допомогою відповідних антидемпінгових та компенсаційних заходів. Більшість цих положень регламентуються Митним кодексом України (ст.5.і 7, які визначають державну митну політику) та іншими нормативно – правовими актами у сфері митної справи – Закон «Про митний тариф України», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», включаючи основний законодавчий акт країни – Конституцію України (стаття 115 згідно якої Кабінет міністрів України організовує зовнішньоекономічну діяльність та митну справу в Україні).

1.2. Еволюція митної політики України у контексті розвитку Державної митної служби України

Розглянувши основні визначення поняття митної політики, доцільно розглянути питання її формування на різних етапах розвитку економіки України через призму еволюції Державної митної служби як основного суб'єкта митного контролю і як прояву державного фінансового контролю.

Процес здійснення митної політики повинен спиратись на міцну інституціональну базу. Структура інституціонального механізму формування та реалізації митної політики держави відображена на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Структура інституціонального механізму формування та реалізації митної політики держави [43, 38]

Як видно з даного рисунку основними суб'єктами формування та реалізації митної політики є державні та недержавні інституції, до яких відносяться в першу чергу зрозуміло, такі державні органи загальної компетенції як Верховна Рада, яка її визначає згідно статті 13 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Президент України, Кабінет Міністрів України. Вони приймають рішення щодо загального керівництва митним процесом у країні, а органи які є органами спеціальної компетенції, такі як

Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України тощо і для яких митний процес не є основним видом діяльності, приймають управлінські рішення у межах своєї компетенції щодо митної політики.

Цікавими суб'єктами спеціальної компетенції є такі структури як Митно-тарифна рада при Кабінеті Міністрів України, яка створена ще у 1994 році і керується у своїй діяльності Положенням «Про митно – тарифну раду України», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 07.02.1994 р. №62. Основним видом діяльності є ухил на створенні пропозицій з відповідних напрямків митної політики в Україні, причому із врахуванням інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності: щодо засобів реалізації митно-тарифної політики України; тарифних пільг і преференцій; встановлення, скасування і зміну ставок мита (ввізного, вивізного) тощо. Громадська комісія при Держмитслужбі України, яка керується у своїй діяльності Положенням «Про Громадську Раду при Держмитслужбі» (наказ №894 від 15.12.2004 р.), і призначена для створення і підтримання системного діалогу Державної митної служби і широкими колами громадськості, суб'єктами бізнесу, є громадсько-консультаційним органом саме з питань формування та реалізації політики держави у митній сфері.

На формування митної політики в Україні мають великий вплив і такі міжнародні інституції як Світова організація торгівлі, Всесвітня митна організація та Міжнародний валютний фонд.

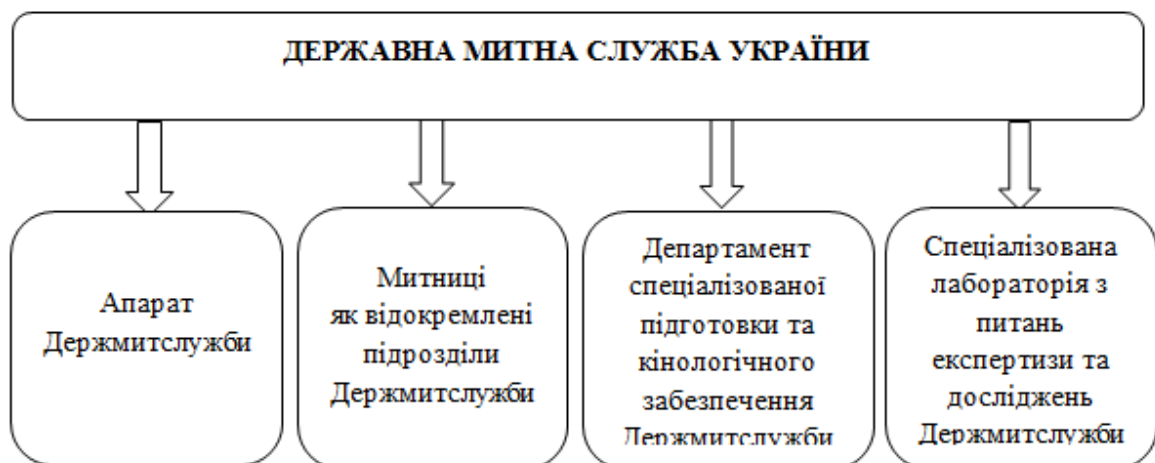
Спеціально уповноваженим органом, який є органом спеціальної компетенції і який безпосередньо уповноважений державою здійснювати керівництво митною політикою в Україні, є Державна митна служба України.

Визнаючи провідну роль органів загальної та спеціальної компетенції щодо митного процесу в Україні, не можна нівелювати роль суб'єктів, які мають загальний інтерес до цього процесу, це зокрема різноманітні політичні партії та суб'єктів з безпосереднім інтересом до митного процесу, наприклад асоціація митних брокерів, яка була створена у 1995 році і являє собою

об'єднання юридичних осіб, які мають ліцензію Державної митної служби на проведення брокерської діяльності у митній сфері.

Але безперечно основним органом управління у митній сфері є Державна митна служба України.

Структуру Державної митної служби, яка є актуальною на сьогоднішній день, відображено на рис.1.3.

Рис. 1.3. Структура ДМСУ [35]

Ця структура встановилась внаслідок довгих організаційних перетворень на протязі багатьох років: 1991- 1996 рік - Державний митний комітет України; 1996-2012 рік – Державна митна служба України; 2012-2014 – Міністерство доходів і зборів України; 2014-2019 – Державна фіскальна служба України; 2019 і по сьогоднішній день – Державна митна служба України.

В економічній літературі існує твердження, що «фактично у суто змістовному плані під час побудови митної системи Україна пройшла шлях від французької до британської моделі» [60,10].

Характерним для етапу функціонування Державного митного комітету України є те, що це був період становлення не тільки митної системи України, але і цілої держави і зрозуміло, що це був шлях спроб і помилок. У той період управління митними процесами у країні на макрорівні здійснювалось

Державним митним комітетом, який підпорядковувався Кабінету міністрів України і на мікрорівні митницями України. Серед нормативно-правової бази виділимо Указ Президента України від 11.12.1991 р. No 1 «Про утворення Державного митного комітету України» [45]. До позитивних сторін створення такої організаційно-ієрархічної структури можна віднести існування певних визначених повноважень щодо регулювання митної справи у країні за допомогою відповідної законодавчої бази, а до недоліків-велика кількість митниць (аж до 66) [60, 10], що відповідно тягнуло за собою роздуття адміністративних витрат на обслуговування такого штату митниць.

Указом Президента України від 29.11.1996 р. No 1145/96 «Про Державну митну службу України» [44] була утворена Державна митна служба України, у 2012 році було прийнято нову редакцію Митного кодексу України, але одночасно у 2011 році Держмитслужбі України було заборонено самостійно видавати нормативно-правові акти у сфері митної справи, натомість це право було надано Міністерству фінансів України. Крім того, до недоліків цього етапу можна віднести і дублювання контрольних функцій Державної митної служби регіональними митницями (1996-2005; 2006-2008 рр.); не була вирішена проблема великої кількості митниць – до 55, а у деяких регіонах було від 5 до 7 митниць [60, 10]. У 2010-2012 роках внаслідок вдалих управлінських дій появилася змога ліквідувати декілька митниць, що відповідно призвело до економії коштів на утримання адміністративного персоналу і структури митної системи вже відповідала адміністративному устрою України, що теж сприяло її оптимізації. Загалом, вважається цей етап становлення митної служби як позитивний, що проявлялось і у встановленні зв'язків із зарубіжними партнерами та гармонізацією вітчизняного митного законодавства із законодавством Європейського співтовариства.

Наступний етап еволюції митних органів, є одним із найбільш суперечливим і вважається, що він не був ефективним стосовно становлення митної служби, хоча підґрунтям для такого рішення була практика деяких європейських країн (Данія, Латвія, Словаччина та ін.).

Відбувся процес об'єднання та реорганізації Державної митної та податкової служби України в одне міністерство, а саме Міністерство доходів і зборів. Це було викликано бажанням підвищення і покращення фіскальної функції, відповідно і бажанням збільшення надходжень до бюджету. Наслідком такого управлінського рішення стала втрата кадрів, технічного забезпечення, тому що функції і призначення цих служб все таки є різним, були об'єднані бази даних цих двох структур.

Зрозуміло, що інтереси цих двох структур по своїй суті відрізнялись на всіх етапах їх функціонування і таке об'єднання не могло поміняти ситуацію щодо різної мети та цілей митної та податкової діяльності. Крім того, вважається, що у цій структурі були створені «централізовані схеми з ухилення від оподаткування та відмивання коштів, а також торгівлі податковими кредитами з податку на додану вартість, які завдавали збитків державі на мільярди гривень» [60, 11].

Ще одним висновком з цього процесу об'єднання, є те, що не весь міжнародний досвід є прийнятним для нашої країни, його запозичення має відбуватись із врахуванням національних традицій, менталітету тощо.

Наступний етап характеризується реорганізацією Міністерство доходів і зборів України шляхом утворення Державної фіскальної служби України і яка координувалась Кабінетом Міністрів України. Цей крок якихось ефективних результатів у діяльності структури не приніс, це була спроба покращити управлінське рішення щодо об'єднання податкової та митної служб у Міністерстві доходів і зборів. Як і у попередній організаційній структурі, у ній була відсутня чітка вертикаль управління митною справою у країні, не було і централізації у прийнятті рішень, відповідно процес прийняття рішень у митній сфері був децентралізований, відбувався відтік кадрів, втрачався експортний потенціал, внаслідок збільшення уваги на фіскальну складову митної політики, а не регулюючу, така важлива складова митного контролю як митний аудит був переведений у податковий блок, що зменшувало ефективність контрольних дій у митній сфері.

Етапом, який триває і досі, є створення Державної митної служби України як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну митну політику. Вся діяльність як оперативна, так і стратегічна, Державної митної служби України знаходиться та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів.

Цей етап триває і сьогодні і тому казати про якісь остаточні висновки щодо ефективності цього управлінського рішення рано, але вважається що діяльність митних органів у всіх напрямках, а саме кадровому, технічному забезпечення, законодавчому значно похвалювалась, хоча на сьогодні такий фактор як війна має вплив на цей процес. Але тригером розвитку митних органів на сьогоднішній день є рух України до Європейського Союзу, що відповідно вимагає впровадження в українську практику кращих європейських практик. Це і вимоги щодо боротьби з корупцією, і збільшення пунктів пропуску державами-сусідами і переорієнтація зовнішньої торгівлі з традиційних ринків на нові, зокрема і європейські, створення спільних баз даних, надання Україні економічного «безвізу», впровадження інституту авторизованого економічного оператора; процедур спільного транзиту (NCTS), повноправним учасником якого наша країна вже є.

Таблиця 1.1.

Концепція двох єдиних юридичних осіб Державної податкової служби та Державної митної служби [63]

2014	з 2018		з 2021	
ДФС	ДПС	Держмитслужба	ДПС	Держмитслужба
Головні управління ДФС в областях/регіональні митниці (окремі <u>юрособи</u>)	Головні управління ДПС в областях	Регіональні митниці	Головні управління в областях (відокремлені і підрозділи ДПС)	Відокремлені підрозділи Держмитслужби (митниці)
Районні податкові інспекції/митні пости (окремі <u>юрособи</u>)	Окремі <u>юрособи</u>	Окремі <u>юрособи</u>	Єдина <u>юрособа</u>	Єдина <u>юрособа</u>

У формуванні ефективної структури Державної митної служби визначальним моментом став перехід на формат єдиної юридичної особи (табл.1.1.). З 01.07.2021 Державна митна служба України відповідно до Указу Президента України від 08.11.2019 р. № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи, відповідно у складі 26 митниць як відокремлених підрозділів Держмитслужби [53].

Основою ж законодавчого підґрунтя для такого рішення стало прийняття і введення в дію Закону України від 14.01.2020 № 440 - IX «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» [47], внаслідок чого на практиці появилася можливість створення територіальних органів Державної митної служби, причому з необхідними повноваженнями. Це дає змогу виправити недоліки, які були допущені у процесі попереднього формування управлінської структури митної служби, зокрема відновити вертикаль управління, яка була порушена при створенні і функціонуванні Державної фіскальної служби; власні інституції митної служби стають більш інституційно спроможними; оптимізація питань боротьби з корупцією, оновлення та посилення кадрів, інформаційної політики, матеріально-технічної бази із ухилом на ІТ – технології тощо.

Висновки до 1 розділу

Сьогоднішній етап розвитку України відзначається розширенням міжнародних зв'язків, процесом інтеграції у світове співтовариство, виходом суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на нові ринки збуту. У зв'язку з цим важливим є ефективне здійснення митної політики, яка базується на діяльності

певних інституцій (державних та недержавних), має теоретичні та практичні аспекти, принципи здійснення, функції, об'єкти, суб'єкти. Митна політики повинна виходити з інтересів держави із врахуванням інтересів бізнесу і обов'язково із врахуванням національних інтересів, для цього державою застосовуються митно-тарифні та нетарифні заходи щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності. На ефективність митної політики накладають відбиток ряд суб'єктивних і об'єктивних чинників, серед яких на сьогоднішній день найвпливовішим є війна, а до повноцінної війни – корона вірусна інфекція.

Функціонування митної політики повинно здійснюватись на ефективній нормативно-правовій базі, основними документами з яких є Конституція України, Митний та Податковий кодекс, Закон «Про митний тариф України», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» тощо.

Державна митна служба як основний суб'єкт митної політики пройшла у своєму розвитку довгий і тернистий шлях. Велика кількість моделей її побудови на різних етапах розвитку України пояснюється важливістю митної політики для держави як з економічної так і політичної, суспільної сторін. Причому не завжди побудова тієї чи іншої організаційної структури була ефективною навіть якщо базувалась на міжнародному досвіді (Міністерство доходів і зборів, Державна фіскальна служба). Це дає змогу зробити висновок щодо доцільності врахування національних традицій, умов, законодавства, стану розвитку економіки, відношення до сплати податків, податкова культура при прийнятті таких управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз показників, що формують митний потенціал країни

Розглядаючи зміст митної політики в першому розділі даної роботи, ми вказували на важливість впливу на неї цілого роду факторів, таких як економічних, міжнародних, політичних, ідеологічних. На сьогоднішній день основним чинником впливу на ефективність митної політики, є війна, яка призвела до зменшення економічної та ділової активності у країні, зменшення торговельних операцій як всередині країни, так із зарубіжними партнерами, втрата традиційних ринків збуту продукції і переорієнтація на нові тощо.

Дані таблиці 2.1 якраз і характеризують стан зовнішньої торгівлі товарами у січні-грудні 2022 року, тобто у період воєнних дій у порівнянні з січнем-груднем 2021 року.

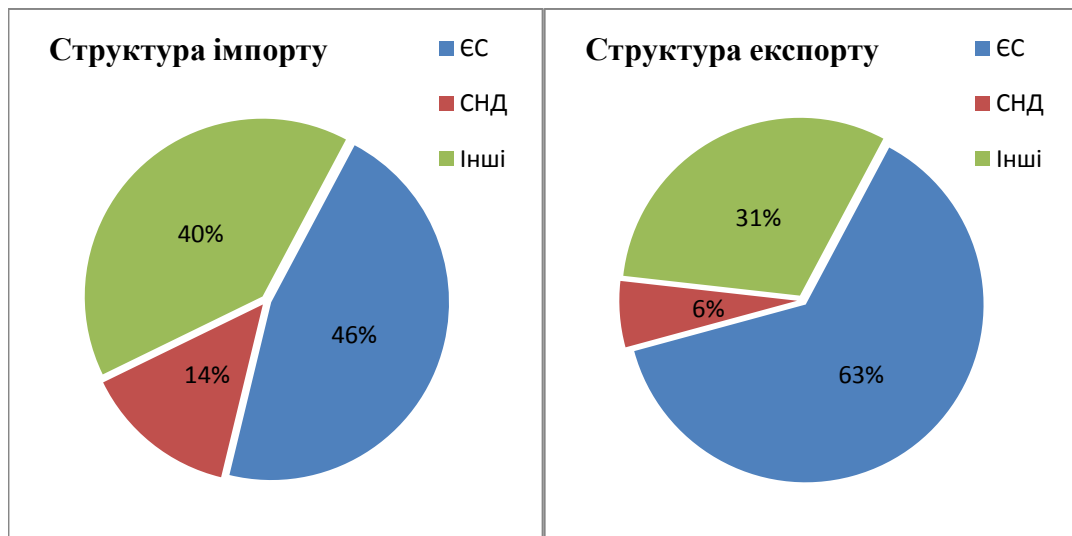
Таблиця 2.1.

**Стан зовнішньої торгівлі товарами у січні-грудні 2022 року
(відносно січня-грудня 2021 року), мільйонів доларів США [35]**

Країни	2021				2022			
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього	141377	68088	73289	-5201	103676	44173	59503	-15331
ЄС	56419	26789	29630	-2841	55318	27915	27403	512
СНД	20831	7291	13959	-6248	10937	2399	8538	-6139
Інші	62127	34008	30120	3888	37421	13859	23562	-9704

По показнику товарообігу у 2022 році відбулось його зменшення у порівнянні з 2021 роком по всіх напрямках торгівлі: з країнами ЄС з 56419 млн грн. до 55318 млн дол.; СНД з 20831 млн грн. до 10937 млн дол.; по інших – з 62127 млн дол. до 36421 млн грн., причому це стосується як експорту, так і

імпорту. У 2022 році сальдо позитивне спостерігалось по операціях з країнами ЄС.

Рис.2.1 Структура експорту та імпорту у січні – грудні 2022 р. [35]

Як видно з даних рис.2.1 структура імпорту у державі виглядала наступним чином: 46% припадало на країни ЄС, 14% на країни СНД, на інші країни 40%. Структура експорту виглядала наступним чином: на країни ЄС припадало 63%, 6% на країни СНД та на інші країни 31%.

Якщо ж деталізувати таблицю 2.1. у розрізі груп товарів (табл.2.2), то відмітимо наступне. По всіх групах товарів відбулось зменшення сум у 2022 році у порівнянні з 2021 роком, окрім такої групи товарів як паливно-енергетичні продукти: 14938 млн дол. проти 17063 млн дол. у 2022 році і у 2022 році їх імпорт значно переважав експорт – 17063 дол. і 1042 дол. відповідно. Пояснення тут може бути тільки одне, а саме війна, яка триває в Україні, потреба у більшій мірі Збройних Сил України саме у паливно-енергетичних матеріалах.

Зрозуміло, що по мірі повернення до звичних умов функціонування країни, без ведення бойових дій на території України, структура експортно-імпортних операцій буде мати інший вигляд, що приводить нас до висновку, що на стан зовнішньої торгівлі і відповідно митної справи, вплив мають як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники на кожному етапі розвитку країни.

Таблиця 2.2.

Стан зовнішньої торгівлі товарами (за групами товарів) за 2021 - 2022 роки, млн дол [35]

Найменування	2021			2022		
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього	68088	73289	-5201	44173	59503	-15331
Продовольчі товари та с/г продукція	27710	7741	19969	23410	5956	17455
Мінеральні продукти	7630	638	6992	3284	312	2972
Паливно-енергетичні продукти	784	14938	-14154	1042	17063	-16022
Продукція хімічної промисловості, каучук	3921	14553	-10632	1759	9560	-7801
Шкірсировина, хутро та вироби з них	166	300	-135	105	241	-136
Деревина та целюлозно-паперові вироби	2541	1553	988	2166	958	1208
Текстиль, текстильні вироби, взуття	1055	3233	-2178	847	3057	-2210
Вироби з камення, скла, кераміка	568	943	-375	301	660	-359
Метали та вироби з них	15992	4369	11624	6006	2594	3412
Машини, устаткування та транспорт	6118	23254	-17136	4217	15976	-11759
Інші товари	1603	1768	-165	1038	3128	-2090

Взагалі ж дані табл.2.2 підтверджують думку про те, що у період війни відбувається зниження ділової та економічної активності як суб'єктів бізнесу, так і простих громадян, падає їх купівельна спроможність, зменшується економічний потенціал країни.

Дані табл.2.3 деталізують показники товарообігу у напрямках переміщення товарів за ділянками кордонів. Як видно, зростають показники по ділянках кордону країн ЄС у загальному з 49,62 млн тонн до 60,36 млн тонн і

по окремих країнах: на кордоні з Польщею з 24,01 млн тонн до 30,19 млн тонн відповідно, з Словаччиною рівень переміщення товарів залишився практично на тому самому рівні, Угорщиною з 5,17 млн тонн до 6,09 млн тонн, Румунією з 4,77 млн тонн до 9,04 млн тонн.

Цілком логічним у період війни виглядає зменшення обсягів переміщення товарів вчерез кордон з Росією: з 43,43 млн тонн у 2021 році до 3,03 млн тонн у 2022 році і Білорусю: з 22,94 млн тонн до 3,02 млн тонн відповідно. І у загальному переміщення товарів через кордон з країнами СНД зменшилось з 73,66 млн тонн до 13,61 млн тонн відповідно.

Також відбулось зменшення і через морські пункти і авіаційні пункти пропуску: з 209,63 млн тонн до 76,85 млн тонн і з 0,08 млн тонн до 0,01 млн тонн. Це пояснюється втратою України ряду морських портів у період війни і закриттям повітряного простору.

Таблиця 2.3

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через кордон України товарів за ділянками кордону за період січень – грудень 2021 – 2022 років [35]

Пропущено товарів	Одиниця виміру	2021	2022
Польща	млн. тонн	24,01	30,19
Словаччина	млн. тонн	15,66	15,04
Угорщина	млн. тонн	5,17	6,09
Румунія	млн. тонн	4,77	9,04
Всього кордон з країнами ЄС	млн. тонн	49,62	60,36
Російська Федерація	млн. тонн	43,43	3,03
Білорусь	млн. тонн	22,94	3,02
Республіка Молдова	млн. тонн	7,30	7,55
Всього кордон з країнами СНД	млн. тонн	73,66	13,61
Через морські пункти пропуску	млн. тонн	209,63	76,85
Через авіаційні пункти пропуску	млн. тонн	0,08	0,01

Безпосередні ж обсяги економічної активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності характеризують показники спеціальної митної статистики оформлення декларацій (табл.2.4.).

У 2022 році відбулось зменшення кількості оформлених декларацій всіх видів у порівнянні з 2021 роком: від митних декларацій форми МД-2 - 3534,3 тис. шт. і 5159,3 тис. шт. відповідно, у тому числі і оформлених в електронному вигляді 2493,6 тис. шт. і 3545,9 тис. шт. до інших митних документів (уніфікованих митних квитанцій МД-1: 253,1 тис. шт. і 491,6 тис. шт, оглядових розписів М-15: 229,5 тис. шт. і 325,2 тис. шт., митних декларацій М-16: 73,7 тис. шт. і 207,2 тис. шт.).

Таблиця 2.4

Окремі показники спеціальної митної статистики декларування за період січень – грудень 2021 – 2022 років [35]

Показник	Одиниця виміру	2021	2022
<i>Оформлено митних декларацій форми МД-2:</i>	тис. шт.	5159,3	3534,3
на ввезення (надходження)	тис. шт.	3568,6	2502,5
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	1088,5	930,1
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	106,8	22,5
на прохідний транзит	тис. шт.	395,3	79,2
<i>Оформлено митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування:</i>	тис. шт.	5006,5	3501,3
на ввезення (надходження)	тис. шт.	3545,9	2493,6
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	1084,1	926,7
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	106,6	22,5
на прохідний транзит	тис. шт.	269,9	58,6
<i>Оформлено інших митних документів:</i>	тис. шт.	1024,0	556,3
Уніфікованих митних квитанцій МД-1	тис. шт.	491,6	253,1
оглядових розписів М-15	тис. шт.	325,2	229,5
митних декларацій М-16	тис. шт.	207,2	73,7
<i>Кількість осіб, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку:</i>	тис. осіб	161,0	180,7
взятих на облік з початку року	тис. осіб	14,2	19,5
здійснювали митні формальності з товарами з початку року	тис. осіб	53,3	53,1

Дані рис.2.2 ще раз підтверджує зроблені раніше висновки щодо зменшення обсягів імпорту по мірі продовження війни на території України. Так, видно, що якщо порівнювати обсяги імпорту у лютому 2021 – 2023 рр. то відбувається постійне його зменшення: 5,01 млн тонн, 4,34 млн тонн і 1,99 млн тонн відповідно, відбувається зменшення навіть по місяцях року: так у січні 2023 року обсяг імпорту склав 2,00 млн тонн, а у лютому 1,99 млн тонн.

Рис.2.2 Обсяги оподаткованого імпорту товарів у 2021 – 2023 рр. [35]

Таким чином, проведений аналіз дозволив зробити висновки щодо того, що показники які формують митний потенціал країни, під впливом такого фактору як війна, мають тенденцію до зменшення, що веде до зниження ролі митної політики в економічному житті країни, зокрема і зменшення фіскальної функції, виконання якої в умовах обмежених фінансових ресурсів держави має стратегічне значення з позиції наповнення дохідної частини бюджету за рахунок внутрішніх ресурсів, зокрема митних платежів.

2.2. Аналіз фіскальної ролі митних платежів як результату реалізації митної політики

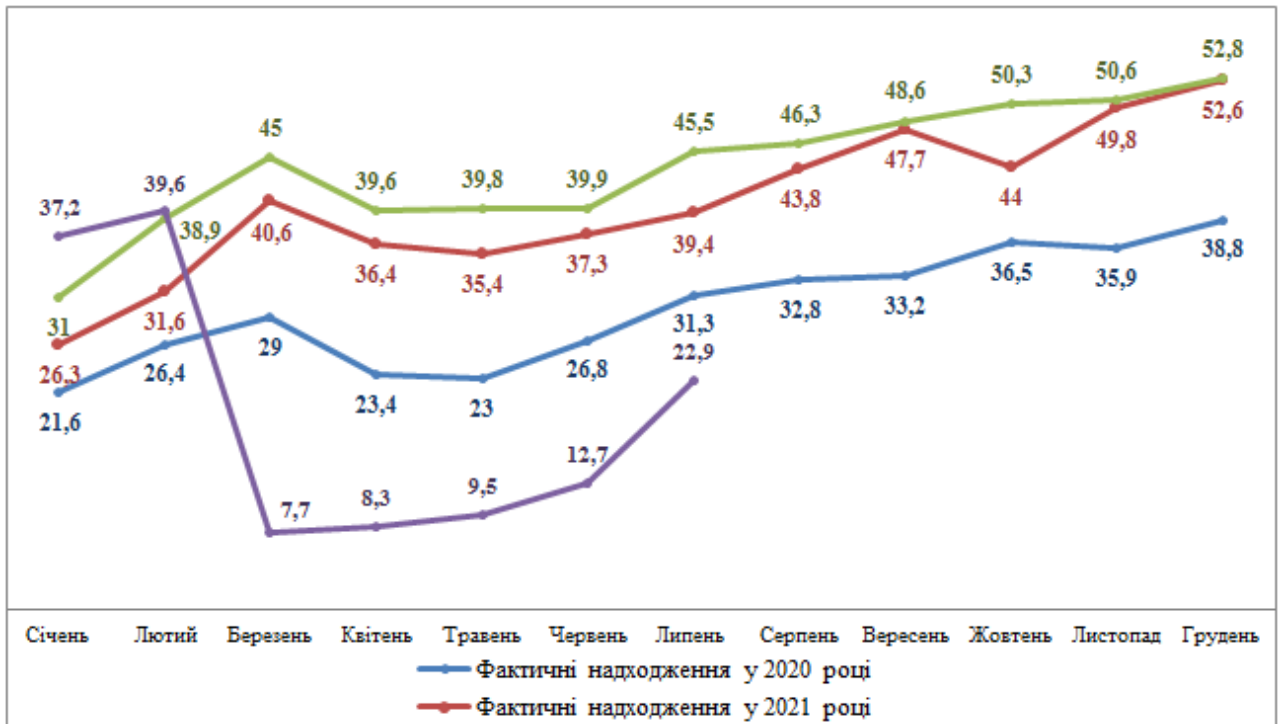
Для того, щоб показати вплив на митну політику тих чи інших чинників, зокрема війни, ми провели аналіз митних надходжень до бюджету у період липень 2021 року (відсутність повноцінних воєнних дій, які настали після 24 лютого 2022 року) і липень 2022 року (повноцінна війна на території України). Як видно з даних таблиці 2.5. митні надходження від основних податків, які вважаються митними, зменшились: податок на додану вартість із ввезених товарів, робіт і послуг – на 10,3 млрд грн. або -34% у липні 2022 року у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року; акцизний податок із ввезених товарів -5,02 млрд грн. і -94%; ввізне та особливі види мита -1,06 млрд грн. і -34%; по інших платежах -0,13 млрд грн. і -84%, тільки по вивізному миту відбулось зростання на 0,06 млрд грн. і 28%. У загальному ж по митних надходженнях відбулось зменшення з 39,4 млрд грн. до 22,9 млрд грн. на 16,5 млрд грн. або на 42%.

Таблиця 2.5.

Митні надходження у липні 2021, 2022 рр., млрд. грн.

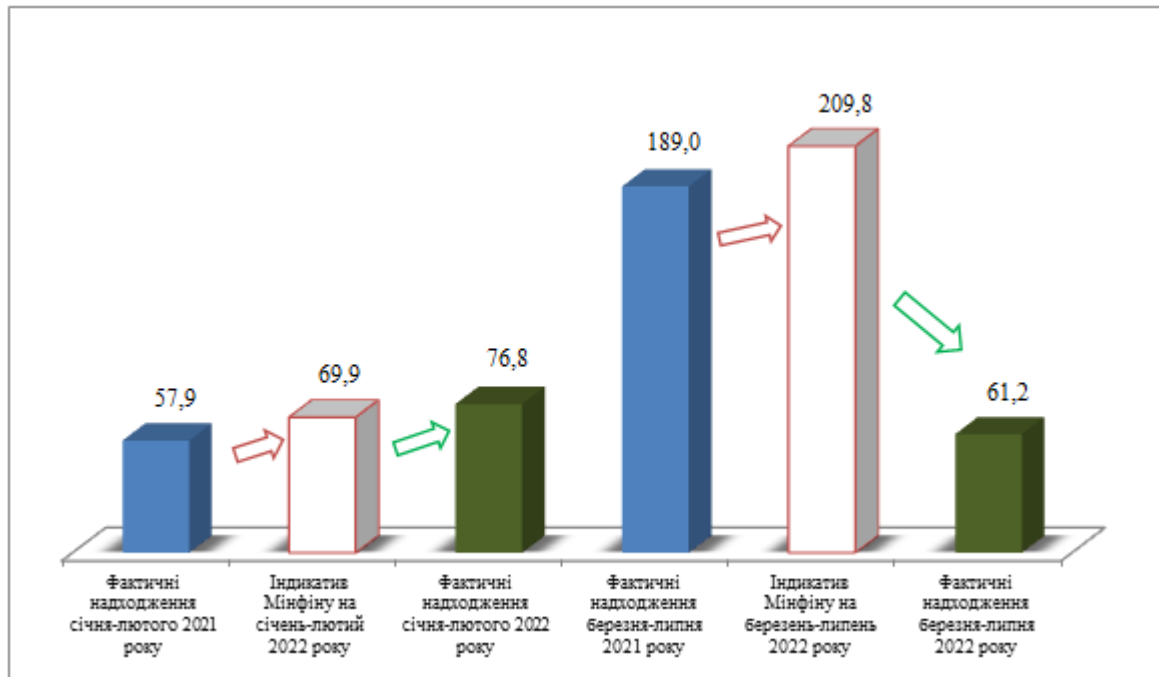
Митні та інші платежі	Надходження липня 2021 року млрд. грн.	Надходження липня 2022 року млрд. грн.	Відхилення 2022 рік/ 2021 рік, +/-	
			млрд. грн.	%
ПДВ з ввезених товарів	30,53	20,23	-10,30	-34%
Акцизний податок з ввезених товарів	5,35	0,33	-5,02	-94%
Ввізне та особливі види мита	3,14	2,08	-1,06	-34%
Вивізне мито	0,20	0,25	0,06	+28%
Інші платежі	0,16	0,02	-0,13	-84%
Всього:	39,4	22,9	-16,5	-42%

Якщо ж подивитись на дані рис.2.3., то можна побачити, що привід сутності такого екстремального чинника як війна у 2020 і 2021 році, розмір фактичних надходжень має стійку і рівномірну тенденцію, а якщо і є відхилення то вони викликаються іншими, більш передбачуваними факторами наприклад збільшенням (зменшенням) ділової активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Рис.2.3. Динаміка надходження митних платежів у 2020 - 2022 рр., млрд. грн.. [64]

Графік фактичних надходжень 2022 року до і після 24 лютого, тобто початку повномасштабного вторгнення має вигляд стрімкої падаючої прямої: з 39,6 млрд грн. у лютому до 7,7 млрд грн. у березні, 8,3 у квітні, 9,5 у травні, 12,7 у червні і 22,9 млрд грн. у липні. Цей же графік свідчить і про те, що оголошенням про початок війни внаслідок початку війни, економіка України почала своє відновлення, що зокрема і втілюється у поступовому збільшенні фактичних митних надходжень, важливість яких викликана тим, що вони є джерелом наповнення бюджетів.

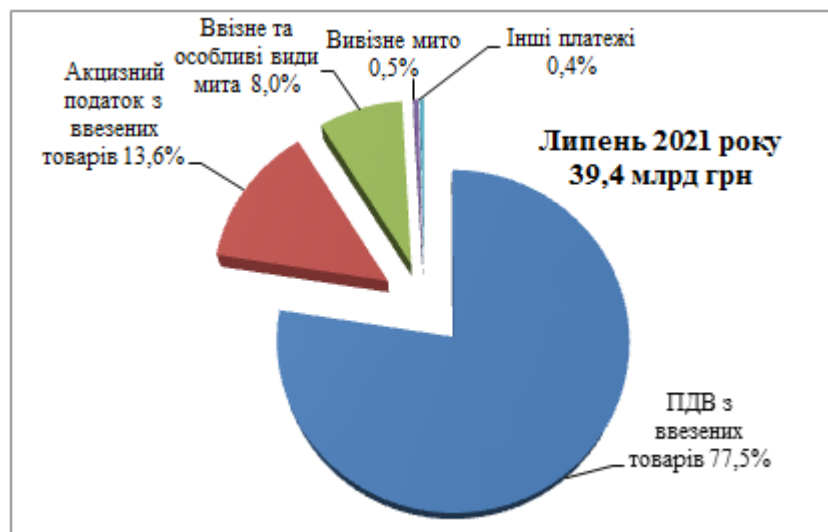
Рис.2.4. Надходження митних платежів у січні – липні 2021, 2022 рр. [64]

Вплив війни на планування митних надходжень і відповідної на виконання цих показників, а відповідно і на виконання одного із основних завдань митної політики а саме фіскальної функції, можна прослідкувати на рис.2.4. Якщо індикативні показники Міністерства фінансів на січень-лютий 2022 року виходили з фактичних надходжень січня-лютого 2021 року, відповідно 69,9 млрд грн і 57,9 млрд грн- збільшення планувалось на 12, 0 млрд грн. Фактично індикатив і виконувався, а навіть і перевиконувався – у січні – лютому 2022 року сума надходжень склала 76,8 млрд грн, що на 7,1 млрд грн більше індикатива.

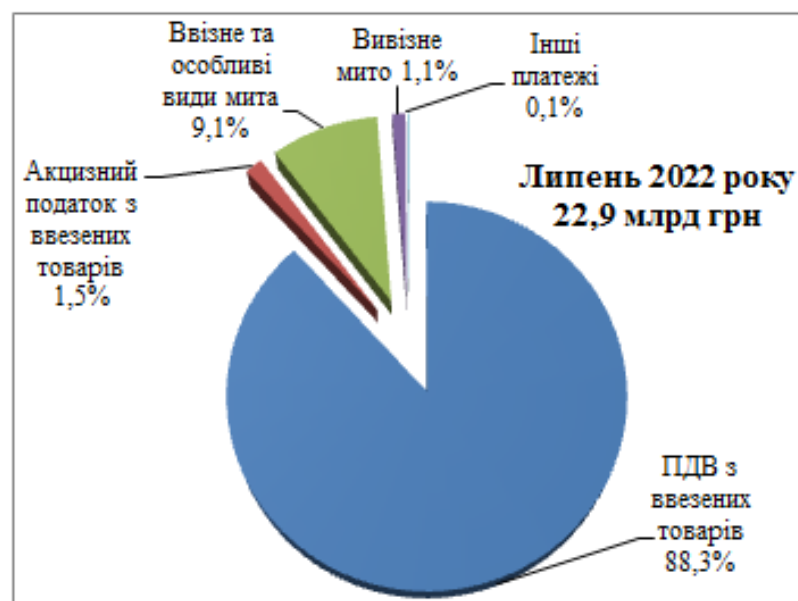
А ось ситуація під час війни зовсім інша, зокрема негативна: індикатив Мінфіну на березень-липень 2022 року був на 20,8 млрд грн більший від фактичних надходжень у березні-липні 2021 року: 209,8 млрд грн проти 189,0 млрд грн. Фактичні ж надходження березня-липня 2022 були на 148,6 млрд грн менші від індикатива і 120,7 млрд грн менші від березня-липня 2021 року, що пояснюється тільки чинником війни.

Аналіз структури митних надходжень за липень 2022 року у порівнянні з липнем 2021 року (рис 2.5 і 2.6), дозволяє константувати той факт, що вона

зазнала змін: відсоток податку на додану вартість із ввезених товарів, робіт і послуг збільшився із 77,5 до 88,3, тобто на 10,8 %; акцизний податок із ввезених товарів зменшився з 13,6 відсотка до 1,5 відсотка, тобто на 12,1 відсотка; інші платежі не відіграють значної ролі у структурі митних надходжень, зокрема по ввізному та особливих видах мита відбулось збільшення на 1,1% (8,0% і 9,1% відповідно), по вивізному миту на 0,6% (0,5 і 1,1% відповідно), зменшення у структурі відбулось по інших платежах на 0,3 % (0,4 і 0,1% відповідно).

Рис. 2.5. Структура надходжень митних платежів до державного бюджету у липні 2021 року, % [64]

Рис. 2.6. Структура надходжень митних платежів до державного бюджету у липні 2022 року, % [64]

Таким чином, виходячи із зміни структури митних надходжень у січні – липні 2022 року у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року і вважаючи, що основним чинником цього виступив такий чинник як війна, можна константувати, що відбулась зміна орієнтації у товарах, роботах і послугах.

Безперечно, що цифри відображають реальний стан справ у війну, а саме зменшення економічної активності у країні, втрата традиційних ринків збуту, торговельних партнерів, відсутність бачення у суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності перспектив свого бізнесу тощо.

Висновки до розділу 2

На ефективність митної політики мають вплив різні чинники, які можуть бути суб'єктивними, об'єктивними, внутрішніми і зовнішніми, передбачуваними і непередбачуваними тощо. На сьогоднішній день самим негативним чинником впливу є повномасштабна війна у країні, яка має прямий вплив зокрема на виконання такої функції митної політики як фіскальна, тобто наповнення бюджетів за рахунок митних надходжень. Їх зменшення відбулось внаслідок раптової втрати традиційних ринків збуту товарів, пошуку нових, партнерів, зменшення обсягів торговельних операцій як всередині країни, так і за кордоном, втрачаються суб'єкти бізнесу внаслідок його закриття. Відповідно мають тенденцію до зниження і основні показники, які формують митний потенціал країни, зокрема експорту та імпорту, формується його негативне сальдо. Появляється у зв'язку з цим і численна кількість митних пільг, які з однієї сторони сприяють полегшенню веденню фінансово-господарської діяльності суб'єктів бізнесу і простих громадян, вивільненню у них фінансових ресурсів, які можна використати на розширення виробництва та інші виробничі цілі, а з іншої сторони, пільги завжди ведуть до втрати митних надходжень, які могли б надійти у дохідну частину бюджету.

Разом з тим, практика свідчить, що самий більший розмір негативного ефекту на процес відбувається у перші місяці настання цього фактору впливу, а далі економіка країни, її управлінські структури, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при звичаються до умов, які складаються і відповідним чином реагують, відходячи від початкового стану шоку. Важливим є і допомога зовнішнього світу у вигляді відкриття своїх ринків збуту товарів, надання різноманітних митних пільг і преференцій.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Світовий досвід реалізації митної політики

Поступ України до Європейського Союзу, зокрема ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема це відображено у розділі IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею”, главою 5 “Митні питання та сприяння торгівлі” [62] і бажання стати повноправним її членом, а також розширити свої міжнародні зв’язки та співпрацю, відповідно накладає відбиток і на митну політику країни, яка повинна враховувати вплив цих чинників, мають бути нові підходи до її реалізації. Це проявляється у гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародним, відповідно триває процес внесення змін у нього, що дозволить підвищити якість послуг митної служби.

Доцільним є розглянути основний міжнародний досвід функціонування митної політики у зарубіжних країнах, з метою застосування позитивних його сторін в українську практику.

У Європейському Союзі митну політику визначають як складову частину внутрішньої та зовнішньої політики держави, що здійснюється у рамках відповідних закріплених законом інституцій. Завданнями митної політики є забезпечення найефективнішого використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, участі в реалізації торгово-політичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку та стимулювання розвитку національної економіки [15].

Важливість митної політики у політиці окремої держави або наприклад, такому об’єднанні держав як Європейський Союз, можна показати на прикладі останнього об’єднання, коли спільна митна політика, яка є на сьогоднішній день центральною і найбільш важливою у Європейському Союзі, стала

основою для будівництва Європейського Союзу, через початкове створення митного союзу як економічного об'єднання для декількох видів товарів і до підґрунтя для функціонування взагалі євроінтеграційних процесів.

Для розуміння куди повинна рухатись Україна і як вона здійснює свій поступ до міжнародно визнаних стандартів, відмітимо, що нормативно-правові акти, які діють у мажах ЄС, мають чинність у межах наступних міжнародних організацій: Світова організація торгівлі; Всесвітня митна організація; Європейська економічна комісія ООН.

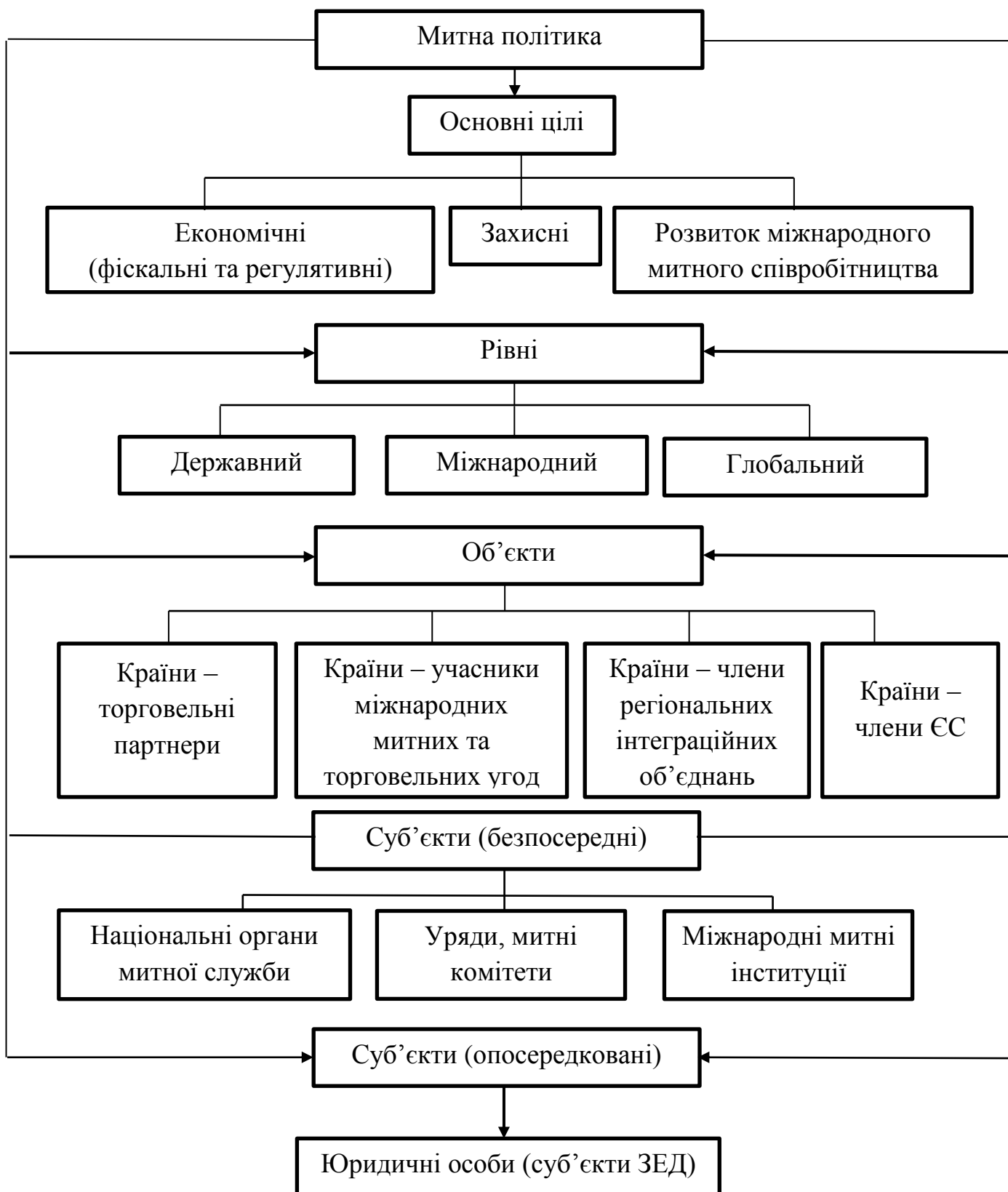
Необхідність дотримуватись певних стандартів і правил у світовому співробітництві, виникла виходячи з світової практики такого процесу: у світовій практиці на протязі певного часового проміжку склалися певні стандарти норми та правила, якими регулюються основи функціонування митної справи та митного регулювання, які сприяють ефективному розвитку міжнародного співробітництва. Відповідно це є і основою вдосконалення митної політики у міжнародній сфері.

Так, наприклад, спільна митна політика ЄС базується на групі норм установчих угод, якими визначаються декілька основних напрямів цієї політики. Зокрема «забезпечення функціонування митного союзу, що включає забезпечення вільного руху товарів усередині митного союзу та застосування спільного митного тарифу та нетарифних обмежень щодо товарів, які походять з інших країн стаття (30-36 Договору про ЄС). Другий напрямок має зовнішнє спрямування, полягає у проведенні спільної торгівельної політики ЄС щодо інших країн (стаття 206-207 Договору про ЄС). Третій напрямок – це співробітництво у митній сфері (стаття 33 Договору про ЄС)» [12,9].

У загальному вигляді модель реалізації митної політики України із врахуванням нашого європейського вектору розвитку можна відобразити наступним чином (рис.3.1), виходячи з таких характеристик митної політики як її основних цілях, рівнях функціонування, об'єктах та суб'єктах.

Виходячи зі вже існуючих її основних цілей, а саме фіскальних та регулятивних і прагнучи до посилення і вихід на новий рівень міжнародного

митного співробітництва, це пропонується здійснювати на державному, міжнародному та глобальному рівнях.

Рис 3.1. Формування та реалізації митної політики України в контексті євроінтеграційного вектору розвитку [61]

При цьому треба виходити з існування наступних об'єктів: країни – торговельні партнери, учасники міжнародних митних та торговельних угод, члени регіональних інтеграційних об'єднань та країни – члени Європейського Союзу. Здійснювати цей процес повинні як безпосередні учасники митних процесів, такі як органи митної служби держав, уряди національні, різноманітні митні інституції, так і опосередковані суб'єкти, наприклад юридичні особи – учасники зовнішньоекономічної діяльності.

Щоб зрозуміти і побудувати ефективну модель міжнародного співробітництва у митній сфері, необхідно розглянути юридичну базу цього процесу, а він у Європейському Союзі базується на відповідній системі джерел митного права: «а) акти первинного права (установчі договори Європейських співтовариств і Європейського Союзу); б) акти вторинного права (нормативно-правові акти інститутів ЄС); в) рішення суду Європейських співтовариств; г) міжнародні договори Співтовариств і держав-членів» [12, 18].

Серед первинних актів, які мають вищу юридичну силу у ЄС, доцільно відмітити такі найважливіші як Паризький договір 1951 року про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), Римський договір про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), Договір про заснування Європейського Співтовариства з атомної енергії 1957 року (Євроатом), Єдиний європейський акт 1987 року (ЄСА), Маастрихтський договір 1992 року про Європейський Союз, Амстердамський договір 1997 року, Ніщський договір 2003 року.

Серед актів вторинного права можна виділити такі основні як регламенти, серед яких, у контексті нашої роботи. Можна виділити Регламент Ради №2913/92, яким було введено у дію Митний кодекс Європейського співтовариства і де був закріплений основний документ митного регулювання улюбій країні – єдиний митний тариф ЄС. Доцільно відмітити важливість і різноманітних директив, рішень, договорів.

Діяльність митного союзу ЄС відбувається на умовах дотримання певних принципів, які дають можливість митній системі країн – учасниць відповідати принципам функціонування Європейського співтовариства, а саме:

- « а) усунення мит і рівнозначних зборів між державами-членами;
- б) усунення кількісних обмежень і рівнозначних заходів у взаємній торгівлі держав-членів;
- в) прийняття певних умов у галузі непрямого оподаткування, що впливають на товарообіг усередині Співтовариства;
- г) прийняття єдиного зовнішнього тарифу» [12, 31].

Таким чином, практика функціонування митного Європейського Союзу характеризується існуванням, причому обов'язковим, таких цікавих структурних елементів як відсутність у торгівлі між членами Євросоюзу експортних та імпорتنих мит, рівнозначних зборів. Але прийнявши цю норму необхідно було ще прийняти норму щодо усунення кількісних обмежень у взаємній торгівлі, щоб за допомогою різних протекціоністських заходів, наприклад квотуванням, не нівелювати положення щодо заборони мит. Також прийняття певних положень в обкладанні товарів непрямими податками, було викликано необхідністю запобігти оподаткування імпорتنих товарів у розмірах, які перевищують розмір оподаткування аналогічних за своєю суттю внутрішніх національних товарів, тобто відбувається гармонізація непрямого оподаткування. Ну і обов'язковою умовою існування митного союзу, є наявність єдиного зовнішнього митного тарифу.

Розглянувши всі ці положення функціонування митної політики у європейському Союзі, зрозуміло, що Україні для входження у цей Союз у майбутньому, необхідно виконати багато з яких вимог, про що буде розглянуто у наступному розділі роботи. Але вже сьогодні, як у період війни, так і до війни, робилось багато чого, що має посприяти більш ефективному входженню і прийняттю європейських стандартів у митній сфері.

З 1 січня 2016 року між Україною та Європейський Союзом діє Угода про Поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) [62].

Цей документ спрямований на лібералізацію торгівлі та доступу до ринку товарів і послуг між Україною і ЄС, скасування певної кількості тарифів, приведення вітчизняного законодавства до норм європейського з метою більш швидкого і недискримінаційного виходу українських суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності на міжнародні, у даному випадку європейські ринки збуту продукції, товарів та послуг.

Говорячи про впровадження у практику функціонування основних елементів митної політики зарубіжних країн, відмітимо що в Україні слабо застосовується методика митного пост-аудиту, який широко використовується на Заході як напрямок розвитку митного контролю під час митного оформлення, незважаючи на те що у Рекомендаціях Всесвітньої митної організації наведено юридичні підстави для проведення митного аудиту та організаційні його основи.

Таблиця 3.1.

Відсоток електронних декларацій в загальній кількості декларування [31, 171]

Країни	Імпорт		Експорт	
	Загальна кількість декларацій, <u>млн</u>	Відсоток електронних декларацій, %	Загальна кількість декларацій, <u>млн</u>	Відсоток електронних декларацій, %
Європа	171,7 <u>млн</u>	85,9%	97,2 <u>млн</u>	91,9%
Південна Америка, Північна Америка, Центральна Америка, Карибські острови	68,5 <u>млн</u>	85,2%	26,2 <u>млн</u>	87,3%
Західна та Центральна Африка	1,2 <u>млн</u>	85,5%	0,1 <u>млн</u>	89,6%
Східна та Південна Африка	7,4 <u>млн</u>	92,7%	7,3 <u>млн</u>	95,8%
Північна Африка, Близький та Середній Схід	6,1 <u>млн</u>	100%	1,7 <u>млн</u>	100%
Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Океанія та Острови Тихого Океану	92 <u>млн</u>	91,6%	115,7 <u>млн</u>	93,6%

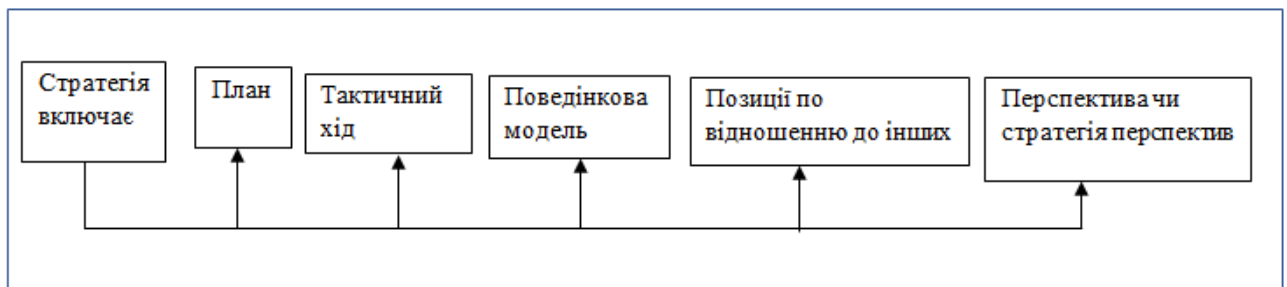
Митний пост – аудит є переважною і домінуючою формою митного контролю у країнах Європейського Союзу, але для активного його впровадження в Україні, необхідно прийняти спеціальний законодавчий акт у формі Закону.

Магістральним напрямком підвищення ефективності митної служби у контексті європейського досвіду, має стати і на сьогодні воно активно впроваджується – це автоматизація всіх процесів на митниці, зокрема електронне декларування. У таблиці 3.1. відображено стан електронного декларування у різних країнах світу при імпорتنих та експортних операціях. Як видно з даних таблиці, як не дивно на перший погляд, він найбільший у країнах Північної Африки, Близького та Середнього Сходу – 100% при імпорті та експорті, але треба звернути увагу на невелику кількість декларацій, які оформляються. Найменший показник спостерігається у країнах Західної та Центральної Африки - 85,5% при імпорті і 89,6% при експорті. Різницю видно навіть у межах одного континенту: так у країнах Східної та Південної Африки вже показник склав 92,7% і 95,8% відповідно, при набагато більшій кількості оброблених декларацій. Абсолютним лідером цього процесу, виходячи з кількості декларацій і відсотку з них електронних, є Європа: 85,9% при імпорті і при загальній кількості декларацій – 171,7 млн. і 91,9% і 97,2 млн. декларацій при експорті.

3.2. Основні вектори вдосконалення митної політики у контексті світового досвіду

Говорячи про вдосконалення митної політики необхідно відмітити що цей процес повинен включати стратегічні етапи, з виокремленням перспектив, а не тільки оперативні рішення щодо неї у залежності від ситуації, яка складається на той чи інший момент.

У теоретичному плані процес побудови стратегії буде виглядати наступним чином (рис.3.2.). Як видно з рис.3.2 ключовими елементами вироблення будь якої стратегії, включаючи стратегію митної політики, є наявність плану, тактичних ходів, моделей поведінки, чіткої позиції по відношенню до інших, а також обов'язково встановлення перспектив чи стратегії перспектив.

Рис. 3.2 Складові стратегії вдосконалення митної політики України [31, 170]

У загальному модель розвитку митної політики в Україні можна представити наступним чином (рис.3.3.). Виходячи з існуючих на сьогоднішній день недоліків в її організації, таких як високий рівень плинності кадрів, низька кваліфікація посадових осіб, ручне управління і які безпосередньо впливають на систему управління митною справою у країні, виокреслено основні шляхи подолання цих та інших недоліків і побудова на цій основі ефективної моделі митної політики.

Основними структурними елементами її є: організаційна й правова регламентація, модернізація митної служби через такі якості працівників як професіоналізм та порядність та якість підготовки через спеціалізовану підготовку; проведення конкурсних процедур з персональною відповідальністю за результати.

Велика увага має бути приділена автоматизації всіх процесів, які відбуваються на митниці: 100% електронне оформлення, впровадження

«Електронної митниці» та відповідну гармонізацію документів «Електронної митниці». Вдосконалення системи управління повинне включати у себе сумісність діючих митних органів, можливість системного відслідковування переміщення вантажів як передумову ефективного митного контролю.

Рис. 3.3. Модель розвитку митної політики в Україні [31, 170]

Крім того, на практиці вже зроблено ряд ефективних кроків щодо вдосконалення існуючої митної політики, зокрема: підписання економічного «безвізу» з країнами Європейського Союзу, внаслідок чого відсутні всі види мит і різноманітні бар'єри для міжнародної торгівлі; участь України у європейській мережі спільного транзиту.

Поряд з цим ще необхідно зробити ряд кроків у напрямку підвищення ефективності митних органів через поетапний доступ до спільних баз даних та спільних пунктів пропуску із країнами Європейського Союзу, є цифри що такий крок сприятиме тому, що контрабанда, яка є проявом корупції свого роду

зменшиться на 98%; зменшенню корупції буде сприяти диджиталізація всіх процесів на митниці і у цьому контексті основним завданням буде впровадження електронної черги; збільшення кількості пунктів пропуску на кордонах і постійні ротації працівників митних органів на митницях, що унеможливорює корупційні дії; покращення технічної оснащення митниць, зокрема сканерами; продовження орієнтації у своїй діяльності митниць на ризикоорієнтований підхід.

Важливим на даному етапі функціонування митної політики є приведення вітчизняного законодавства у митній сфері, у нашому випадку, у відповідність до митного законодавства Європейського Союзу, цей процес відбувається згідно наших зобов'язань, які відображені в Угоді з Європейським Союзом. У цьому напрямку можна відмітити і приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Це необхідно ще виходячи з того, що в умовах війни ми не ведемо торгівлю зі східними сусідами, а щоб її вести з західними сусідами необхідно відповідати певним вимогам, зокрема наприклад великий ресурс є у спільному транзиті, що пришвидшить перетин кордонів.

Саме на це спрямоване прийняття такого глобального Закону як Закон України 2510-IX від 15.08.22 р. «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [47], він сприяє уніфікації вітчизняного законодавства з митним законодавством Європейського Союзу і різноманітними міжнародними конвенціями.

Законом «приводяться у відповідність європейському законодавству положення Митного кодексу України, зокрема, стосовно транзиту, тимчасового зберігання, гарантій, запроваджується європейська система прийняття рішень митних органів, «право бути почутим», процедура розгляду скарг та їх адміністративного оскарження, процедура кінцевого використання,

запроваджується можливість користуватися спрощеннями підприємствами з від'ємними чистими активами та пониженими показниками платоспроможності для критерію «стійкий фінансовий стан»» [47].

Крім того, наслідком прийняття і введення у практику цього Закону, повинно стати формування нової організаційної структури митної служби та її реінжиніринг. За деякими дослідженнями його прийняття «приблизно на 30% виконує євроінтеграційні зобов'язання України щодо законодавства у митній сфері» [16, 15].

Стосовно процедур спільного транзиту, то з 23 квітня 2023 року був введений у дію спеціальний веб-сервіс, за допомогою якого гаранті, які мають визначене право гарантувати переміщення відповідних товарів за допомогою процедури спільного транзиту, подавати гарантії в електронному вигляді, а не в паперовому як було до цього, коли суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності необхідно було отримати гарантію у паперовому вигляді у гаранта, реєструвати її у Державній митній службі і вже тільки після цього отримувати необхідні дані, які дозволяють нею користуватись.

Як гарант, так і суб'єкт отримання гарантії можуть бачити наступну інформацію в особистому кабінеті на веб-порталі «Єдине вікно»: гарант бачить весь обсяг інформації по виданих ним гарантіях (реєстраційний номер, суму гарантії, дату реєстрації, суб'єкта отримання гарантії); суб'єкт бізнесу бачить інформацію, яка стосується всіх його наявних гарантій на той чи інший момент часу (дати резервування та вивільнення коштів тощо), напрямки їх використання, залишок по гарантіях.

Навіть у період воєнних дій відбувається процес підвищення ефективності митної політики. Так у червні 2023 року України здійснила процес ратифікації відповідної угоди між нашою державою і Європейським Союзом щодо участі у таких важливих програмах як «Митниця» і «Єдиний ринок», внаслідок чого рівень торгівлі між вказаними суб'єктами зросте, по причині отримання суб'єктами бізнесу додаткових можливостей і переваг від цих програм. Так, з'явиться можливість більш тісної співпраці у розробці і експлуатації європейських електронних систем, більш

швидкого і якісного встановлення відповідних контактів та співпраці з митниками європейських країн, користування документами щодо митної політики, обміну митною інформацією та іншими даними. У кінцевому підсумку це призведе до покращення системи управління ризиками, які широко використовуються на Заході і покращення вітчизняної автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР) і більш ефективного справляння митних платежів.

У ратифікації цих програм, ще є фінансовий аспект, зокрема ратифікація угоди щодо програми «Єдиний ринок» «забезпечує участь України у програмі фінансової підтримки ЄС протягом 2021 – 2027 років з бюджетом у €4,2 млрд.» [5]. І безумовно це можливість знаходження нових партнерів для бізнесу, ринків збуту продукції в умовах втрати традиційних ринків в умовах війни, розширення їх географії.

Прикладом оперативної реакції у митній політиці на дії, які виникають у процесі її функціонування, є формування штатної чисельності митниць під час війни. З початком війни багато митниць на сході і півдні України перестали працювати у штатному режимі і знаходяться у простої. Відповідно з метою оптимізації роботи митниць працівники митниць, які внаслідок війни перестали працювати перейшли на роботу на митниці, які повноцінно функціонують, наприклад митниці західного напрямку. Таким чином, вирішується як економічна проблема – питання покращення митного контролю, оформлення вантажів та товаро - транспортних засобів за рахунок нових працівників, так і соціально-гуманітарна щодо підтримки як самих митників, так і членів їх сімей.

Таким чином, вдосконалення митної політики через успішне реформування сфери митної політики відбувається завдяки гармонізації основних нормативно-правових документів з міжнародним законодавством, спрощення і застосування нових інструментів здійснення митних процедур, підвищення якості надання митних послуг і послуг державного управління у митній сфері, формування достовірної інформації на основі використання перевірених і надійних джерел.

Висновки до 3 розділу

Митна політика не є сталою величиною, вона як і як і кожне явище, у даному випадку – економічне, вона має здатність змінюватись під впливом суб'єктивних і об'єктивних чинників. У своєму розвитку митна політика проходить свій еволюційний шлях, враховуючи і виходячи з національних традицій, наявності певних інституцій, нормативно - правової бази, людських ресурсів, наявної матеріально-технічної бази тощо.

На даному етапі розвитку держави важливим чинником впливу на митну політику є війна, інтеграція України у світове співтовариство, приведення вітчизняного митного законодавства до міжнародного. Війна є причиною зниження торгівельної активності на кордонах з країнами бувшого радянського табору, натомість бізнес та держава переорієнтувались на західні кордони з країнами Європейського Союзу.

Внаслідок значних відмінностей у законодавстві, принципах організації митної політики, митна система України іде шляхом підвищення своєї ефективності, зокрема посилюється боротьба з корупцією, з плінністю кадрів за рахунок профілактичної та консультативної роботи з персоналом митниць, через прозорі конкурсні процедури, підвищення фахового рівня митників, підвищення матеріального заохочення працівників, за рахунок зменшення людського фактору на прийнятті рішень та ручного управління митними процесами, за допомогою підвищення рівня автоматизації процесів на митницях, покращення матеріально-технічної бази митних органів, ефективності нормативно-правового забезпечення, узгодження його з міжнародною практикою, вдосконалення митного контролю, подальший розвиток автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР), входження у європейські програми такі як «Митниця» і «Єдиний ринок», що надає більш ширші можливості для бізнесу і держави у контексті обміну митною інформацією, а також застосування на практиці Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі

товарами. Взагалі вся нормативно-правова база у сучасних умовах, коли Україна прагне членства у Європейському Союзі, гармонізується з європейським та іншим міжнародним законодавством у сфері митної справи.

Вдосконалення митної політики повинно мати стратегічні напрямки через застосування певних тактичних прийомів, виконання планових показників, повинна бути чітко визначена кінцева мета цього процесу та поведінкова модель учасників митної політики. За допомогою цього буде можливим досягнення більш ефективного процесу управління зовнішньоекономічною діяльністю.

ВИСНОВКИ

1. Митна політика України є специфічною сферою діяльності держави, формою взаємовідносин між управлінськими структурами, які створює держава і суб'єктами бізнесу, а зокрема суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Тобто це є державна політика з центральною її роллю у цьому процесі, вона визначає місце і роль митної політики у своїй внутрішній і зовнішній політиці, структуру і права та обов'язки органів, які її здійснюють щодо регулювання зовнішньої політики (державних інституцій) за допомогою митно-тарифних і нетарифних регулюючих заходів і всі ці дії спрямовані на захист у першу чергу національних інтересів, безпеки та економічного суверенітету.

2. Митна політика в Україні має свої організаційні основи, а зокрема: формування за допомогою нормативно – правової бази порядку і правил переміщення товарів, транспортних засобів через кордон країни; наявність тарифного (митні платежі, які справляються з кожної групи товарів) та нетарифного регулювання (квотування, ліцензування, відкриті, завуальовані та умовні заборони, технічні бар'єри, паратарифні заходи, внутрішні податки та збори, субсидії, експортні кредити, демпінг тощо); наявність митних режимів, визначених Митним кодексом України, відповідно до вибраного режиму порядок митного оформлення товарів буде відрізнятися; порядок організації митного контролю зі своїми принципами та функціями; адміністрування митних платежів відповідними контролюючими органами у митній сфері, зокрема Державною митною службою. Ці організаційні основи будуються на відповідній нормативно – правовій базі: Конституція України; Митний та Податковий кодекс; Закон «Про митний тариф України», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

3. На кожному етапі свого розвитку митна політика виконує ряд функцій, основними з яких є фіскальна, тобто формування за рахунок митних платежів (податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів, мито і акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних

товарів (продукції)) дохідних частин бюджетів і контрольно-охоронна (контроль за дотриманням правильності і законності перетину кордону різними суб'єктами, боротьба з контрабандою на кордоні, перевірка карантинних вимог тощо).

В Україні фіскальна функція у розумінні управлінських структур держави переважає над контрольно-охоронною, на відміну від світової практики і це викликано дефіцитом фінансових ресурсів, який спостерігається практично на всіх етапах розвитку України і бажанням закрити прогалини у бюджетах за рахунок митної сфери. Особливо це актуально в період кризових явищ, наприклад війни, але виконання цієї функції в умовах воєнних дій ускладнене зменшенням торговельних операцій, закриттям кордонів із росією, Білоруссю, водночас появляється можливість співпраці із країнами Європейського Союзу та іншими світовими країнами.

4. Для успішного функціонування любого суспільного явища, у тому числі і митної політики, необхідною є наявність інституціональної бази. В Україні до таких відносяться як державні (Верховна Рада, Президент України, Кабінет Міністрів України, Митно-тарифна рада при Кабінеті Міністрів України, які є органами загальної компетенції і Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України як органи спеціальної компетенції), так і такі орган як наприклад Громадська комісія при Держмитслужбі України, яка має за мету здійснювати комунікацію між митними органами і суб'єктами бізнесу, асоціація митних брокерів, різноманітні політичні партії з опосередкованим інтересом і впливом на митну політику в Україні.

5. Органом управління у митній сфері і який визначений державою як центральний орган по повноваженнях, правах, обов'язках є Державна митна служба України. За весь час її функціонування організаційна структура зазнавала радикальних змін (від Державного митного комітету, Міністерства доходів і зборів, Державної фіскальної служби до нинішньої структури), що свідчить про намір держави знайти оптимальний варіант, який задовольняв би як державу, так і суб'єктів бізнесу. Для кожної організаційної структури був

характерний наголос на виконанні тої чи іншої важливої функції: так наприклад, виконання фіскальної функції і наповнення відповідно бюджету митними платежами було в пріоритеті у Міністерстві доходів і зборів, Державній фіскальній службі, але одночасно втрачалась вертикаль управління митною справою, кадровий та матеріально-технічний потенціал; важливим питанням завжди було у чиєму безпосередньому підпорядкуванні знаходиться митна служба: чи Кабінету Міністрів України, чи Міністерства фінансів тощо. Негативним моментом еволюції митної служби і відповідно митної політики, було втручання у її діяльність різноманітних суб'єктів зі сторони: політичних партій, окремих осіб (олігархів), які мали певні інтереси у цій сфері. Безумовно, що всі ці фактори не сприяли підвищенню ефективності діяльності Державної митної служби. Навіть орієнтація на світовий досвід не завжди мав позитивний ефект стосовно формування митної служби в Україні: це стосується процесу об'єднання Державної митної та податкової служби в Міністерство доходів і зборів. Стало зрозуміло, що необхідно при прийнятті таких управлінських рішень, враховувати національні традиції, стан суспільства, кадровий та людський потенціал, наявну матеріально - технічну базу, податкову культуру і дисципліну.

6. Особливо гостро постає питання про ефективність управлінських рішень у митній політиці, при настанні несподіваних і непрогнозованих чинників впливу на цей процес. Особливо наглядно це проявилось у зв'язку з початком війни, коли в перші місяці відбулось зменшення показників. Які формують митний потенціал країни, зокрема експорту та імпорту, формування його негативного сальдо, було порушено ефективне виконання такої функції митної політики як фіскальна, тобто наповнення бюджетів за рахунок митних надходжень. Відбулось радикальне їх зменшення, невиконання індикативних показників Міністерства фінансів України, внаслідок зменшення обсягів торгівлі, втрати традиційних ринків збуту товарів, робіт та послуг, економічної активності суб'єктів бізнесу, закриття їх діяльності, але практика показала, що з часом економіка країни, урядові структури, суб'єкти зовнішньоекономічної

діяльності призвичаїлися до нових умов господарювання і почали функціонувати відповідно до них. Звичайно, це все відбулось за активної підтримки наших зарубіжних партнерів, які відкрили нові ринки збуту товарів, надання деяких митних пільг та преференцій у торгівлі, застосуванням інших інструментів митного регулювання.

7. У зв'язку з тим, що процеси розвитку держави не стоять на місці, так само і митна політика як складова внутрішньої і зовнішньої політики, весь час перебуває у вдосконаленні пристосовуючись до умов як всередині країни, так і ззовні, у світі. Причому зараз іде процес інтеграції з європейським та міжнародним законодавством у сфері митної справи у зв'язку з розширенням міжнародної торгівлі, бажанням України бути членом Європейського Союзу і зворотнім процесом, зацікавленості світу в Україні внаслідок її вигідного географічного розташування, наявності транспортних магістралей. Внаслідок цього триває постійний процес внесення змін у національне митне законодавство із врахуванням позитивного міжнародного досвіду, більш широке застосування інструментів митно-тарифного регулювання, які не суперечать принципам Європейського Союзу і правилам Світової організації торгівлі, що у кінцевому підсумку буде сприяти ефективному поєднанню політики протекціонізму і вільної торгівлі.

Це все викликає необхідність подолання таких негативних явищ у вітчизняній митній політиці як ручне управління митними процесами у країні, корупція, слабкий професіоналізм працівників митних органів, недостатня матеріально-технічна база, невідповідність українського митного законодавства міжнародному.

Необхідно по можливості звести ці негативні явища нанівець за допомогою наступних кроків: модернізація митної служби; автоматизація всіх процесів на митниці, що унеможливить застосування людського фактора; покращення матеріально-технічної бази; проведення прозорих конкурсних процедур, гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним; підвищення ефективності митного контролю, зокрема через більш якісне використання на

практиці автоматизованої системи аналізу та управління ризиками, яка базується на міжнародному досвіді застосування аналогічних систем.

8. Із врахуванням міжнародного досвіду кроки по вдосконаленню митної політики будуть виглядати наступним чином: уніфікація та спрощення митних процедур; впровадження «електронної митниці» та гармонізація її документів до вимог ЄС та введення Єдиного уніфікованого документу (SAD); цілодобове митне оформлення за принципом «єдиного вікна»; впровадження та підтримання ефективності системи митного контролю за переміщенням вантажів та сумісністю з загальноєвропейською NCTS; з метою боротьби з контрабандою і зменшення її негативного впливу на економіку України проведення інтеграції та сумісності баз даних митного контролю.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабюк А. Митна система України: історико - правовий огляд. Юридичний вісник. 2022/1.с.15-19.
2. Бережнюк І. Теоретичні основи та сутність митної справи. Вісник Академії митної служби України. 2002. № 3. С. 3 – 13.
3. Бюджетна декларація на 2022 – 2024 роки
URL:<https://www.mof.gov.ua/storage/files.pdf>
4. Бюджетний кодекс України. № 2456-VI від 08.07.2010 URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Галина Єрмоленко. Україна приєднається до програм ЄС «Єдиний ринок» та «Митниця». URL: <https://gmk.center/ua/news/ukraina-priiednaietsya-do-program-ies-iedinij-rinok-ta-mitnicya/>
6. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.
7. Годованець О.В., Кекіш І.П. Митний контроль та митне оформлення: навч. посіб.Тернопіль: Вектор, 2016. 776 с.
8. Гребельник О. Митна справа: підручник 4-те вид., оновл. та доповн. : Центр учбової літератури. 2014. 472 с.
9. Гребельник О.П. Основи митної справи: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 600 с.
10. Гуцул І.А. Митна політика зарубіжних країн. Навч. посіб. Тернопіль, ТНЕУ, 2018. 198 с.
11. Гуцул І.А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного Університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2015. Вип. 10. С. 232–234.
12. Денисенко В. В. Правове забезпечення митної політики: міжнародно-правові стандарти та українське законодавство: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 326 с.

13. Держмитслужба запускає веб-сервіс подачі електронних гарантій із 24 квітня URL: https://buh.ligazakon.net/news/218924_derzhmitsluzhba-zapuska-veb-servs-podach-elektronnikh-garanty-z-24-kvtnya
14. Деякі питання територіальних органів Державної митної служби. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 895 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2020-%D0%BF#Text>
15. Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
16. Євроінтеграція: Ухвалено зміни до Митного кодексу України, які відповідають Митному кодексу ЄС та Конвенції про процедуру спільного транзиту. URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/ievrointegratsiia-ukhvaleno-zmini-do-mitnogo-kodeksu-ukrayini-iaki-vidpovidaiut-mitnomu-kodeksu-ies-ta-konventsiiyi-pro-protseduru-spilnogo-tranzitu-922>
17. Іванов С. Принципи державної митної політики в Україні: поняття, зміст і критерії класифікації. Фінансове право. 2018. №10. С.179 – 185
18. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за січень–липень 2021-2022 років. URL:<https://www.mof.gov.ua/>
19. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету в 2022 році URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%_2022.pdf
20. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники Державного бюджету в 2022 році URL:https://mof.gov.ua/storage/files_2022.pdf
21. Кахович О.О., Кахович Ю.О. Проблемні питання формування митної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал 2017. №2. с.77-79.
22. Квеліашвілі І. М., Тоцька Т. С. Упровадження актуальних концепцій управління митною справою у національну практику. Публічне управління та митне адміністрування. 2021 № 2 (29)..с. 74 – 80.
23. Кийда Л., Шевченко Н. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1688>

24. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 к/96-вр](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254_k/96-вр).
25. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
26. Крисоватий А. І., Герчаківський С. Д., Дем'янюк. Митна справа: підруч. Тернопіль : ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
27. Лепеха М. О., Смоляр М. М. Здійснення митної політики в Україні на сучасному етапі. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2019. Вип. 3. с.118 -123
28. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu
29. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
30. Мужев О. О.Імплементация сучасних заходів митної політики в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18. частина 1. С.165 – 169.
31. Мужев О.О. Модель розвитку митної політики в Україні в контексті розвитку економічних процесів. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С.167 - 172
32. Оновлення мрії: митники на одному пункті працюватимуть не більше ніж три місяці. URL: https://radiotrek.rv.ua/news/onovlennya-mriyi-mitniki-na-odnomu-punkti-pracyuvatimut-ne-bilshe-troh-misyaciv_304200.html
33. Оптимізація роботи митниць на порядку денному керівництва Держмитслужби. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/optimizatsiia-roboti-mitnits-na-poriadku-dennomu-kerivnitstva-derzhmitsluzhbi-903>
34. Офіційний веб – сайт Державної казначейської служби України URL: [http://: www.treasury.gov.ua](http://www.treasury.gov.ua)

35. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua>
36. Офіційний веб – сайт Державної податкової служби України URL:<http://www.sta.gov.ua>
37. Офіційний веб – сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
38. Офіційний веб - сайт Міністерства фінансів України. <https://mof.gov.ua/storage/files/%>
39. Павлович – Сенета Я. П.. Загальна характеристика й історичні форми державної політики у сфері державної митної справи. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 4. с.254 - 262
40. Податковий кодекс України. К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. 336с.
41. Положення про державну митну службу України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://customs.gov.ua/polozhennia>
42. Полякова Ю. В., Котуха О.С., Олашин М.М. Інституційно-правове забезпечення міжнародного митного співробітництва. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3\(9\)-263-273](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3(9)-263-273).
43. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: Монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с.
44. Про Державну митну службу України: Указ Президента України від 29.11.1996 р. No 1145/96. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145/96>.
45. Про утворення Державного митного комітету України: Указ Президента України від 11.12.1991р. №1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1/91>.

46. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи. Закон України від 14.01.2020 № 440-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-20#Text>
47. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України 2510-IX від 15.08.22 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#Text>
48. Про внесення змін до Положення про Державну митну службу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 924 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/924-2020-%D0%BF#Text>
49. Про Громадську Раду при Держмитслужбі. Наказ №894 від 15.12.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0894342-04#Text>
50. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади. Указ Президента України від 24.12.2012 р. No 726/2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726/2012#Text>
51. Про Митний тариф України. Закон України № 674 – IX від 01.07.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18#Text>
52. Про митно – тарифну раду України. Затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 07.02.1994 р. №62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62-94-%D0%BF#Text>
53. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави. Указ Президента України від 08.11.2019 № 837 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>
54. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 року. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF>

55. Про утворення Державної фіскальної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2019 р. No 160. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2014-%-D0%BF>.
56. Разумова О. Забезпечення митної безпеки України з урахуванням зарубіжного досвіду. *Адміністративне право і процес*. 5. 2019. С.166 – 169.
57. Регламент Європейського парламенту і ради (ЄС) від 9 жовтня 2013 року № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13/print](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13/print).
58. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. К., 2017. 22 с.
59. Сливка О. Постаудит як форма митного контролю в Україні та його перспективи. *Адміністративне право і процес*. 2018. №6. С.201 - 203
60. Слободян В.В. Моделі організації митної служби України за роки незалежності: переваги та недоліки. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 5. (22). С.8-12.
61. Турчіна С.Г. Дашутіна Л.О. Митна політика України в контексті євроінтеграційного вектору розвитку. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/6895/1/%d0%a2%d1%83%d1%80%d1%87%d1%96%d0%bd%d0%b0%20%d0%a1.%20%d0%93.%20%d0%9c%d0%b8%d1%82%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0.pdf>
62. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
63. Функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи https://mof.gov.ua/uk/functioning_of_the_state_customs_service_in_the_format_of_a_single_legal_entity-476

64. Щодо стану надходження митних платежів у липні 2022 року
<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/shchodo-stanu-nadkhodzhennia-mitnikh-platezhiv-u-lipni-2022-roku-918>